

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Οι κοινωνικές παράμετροι της εκπαιδευτικής διαδικασίας

Ενότητα 6: Το πεδίο της επικοινωνίας

Αλεξάνδρα Βασιλοπούλου

Σχολή Επιστημών της Αγωγής

Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική

Ηλικία

Οι κοινωνικές παράμετροι της εκπαιδευτικής διαδικασίας

Χειμερινό εξάμηνο 2015

Διδάσκουσα: Αλεξάνδρα Βασιλοπούλου
avasil@ecd.uoa.gr

Μάθημα 6^ο: Πρακτική και θεωρητική εισαγωγή

Πώς παιδαγωγικοποιείται η γνώση – πώς μετατρέπεται σε αντικείμενο παιδαγωγικής επικοινωνίας;

Basil Bernstein

Θεωρία των παιδαγωγικών πρακτικών

- Bernstein, B. (1975) *Class, codes and control*, Vol. 3, London: Routledge & Kegan Paul.
- Bernstein, B. [1989,1991](2000) *Παιδαγωγικοί Κώδικες και Κοινωνικός Έλεγχος*, (εισαγωγή-μετάφραση Ι. Σολομών), Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Bernstein, B. (1990) *The Structuring of Pedagogic Discourse, Class, codes and control*, Vol. 4, London: Routledge.
- Bernstein, B. [1996](2000 αναθεωρημένη έκδοση) *Pedagogy, Symbolic Control and Identity: Theory, Research, Critique*, Oxford: Rowman & Littlefield.

Κείμενο αναφοράς

Bernstein B. [1991γ](2000γ) «Κώδικες, τροπές και διαδικασία πολιτισμικής αναπαραγωγής» στο Παιδαγωγικοί Κώδικες και Κοινωνικός Έλεγχος, (εισαγωγή-μετάφραση Ι. Σολομών), Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

Έννοιες

- Κώδικες: «πολιτισμικά προσδιορισμένοι μηχανισμοί τοποθέτησης» (Bernstein 1991γ: 162)
- Τροπές (modalities): οι συγκεκριμένες τιμές ενός κώδικα (τιμές ταξινόμησης και περιχάραξης) (Bernstein 2000γ)

«Το ερώτημα που μας απασχολεί εδώ είναι πώς η κατανομή εξουσίας και οι αρχές ελέγχου μετασχηματίζονται, στο επίπεδο του υποκειμένου, σε διαφορετικές, ανταγωνιστικά συσχετισμένες οργανωτικές αρχές, με τέτοιο τρόπο ώστε αφενός να τοποθετούν τα υποκείμενα, αφετέρου να δημιουργούν τη δυνατότητα αλλαγής μιας τέτοιας τοποθέτησης (positioning)» (Bernstein 1991γ: 161)

Κώδικας ως ρυθμιστική αρχή που αφορά:

- α) Νοηματικούς προσανατολισμούς (orientations to meanings)
- β) Παραγωγές κειμένου (textual productions)
- γ) Εξειδικευμένες πρακτικές αλληλεπίδρασης (specialized interactional practices) (Bernstein 1991γ: 164-5)

Νοηματικοί προσανατολισμοί

- Παραπέμπουν σε «προνομιούχες» και «προνομιοδοτούσες» αναφορικές σχέσεις.
- «Προνομιούχες»: Κάποια νοήματα έχουν προτεραιότητα έναντι άλλων σε συγκεκριμένα πλαίσια. –σχέσεις εντός πλαισίου-«Προνομιοδοτούσες»: εξουσία του ομιλητή (που κατά τον Bernstein δεν προέρχεται από τις κοινωνικές σχέσεις στο εσωτερικό του πλαισίου) –σχέσεις μεταξύ πλαισίων-
- Η εξουσία της ενδο-πλαισιακής επικοινωνίας σε μια παιδαγωγική σχέση όπως αυτή μεταξύ δασκάλου-μαθητών είναι εξω-πλαισιακή.
- «Πώς αυτή η εξουσία εκδηλώνεται μέσα σε κάθε πλαίσιο, η τοπική ρύθμιση δηλαδή της επικοινωνίας, εξαρτάται από ενδο-πλαισιακούς ελέγχους πάνω στην επικοινωνία (αρχές περιχάραξης).» (Bernstein 1991γ: 165)

Εξειδικευμένες διεπιδραστικές πρακτικές (Bernstein 1990: 34)

- Αρχή αλληλεπίδρασης

Ρυθμίζει την επιλογή, την οργάνωση, τα κριτήρια διαδοχής και τον βηματισμό της επικοινωνίας, τη θέση, στάση και ενδυμασία των επικοινωνούντων.

- Αρχή τόπου

Ρυθμίζει τον φυσικό τόπο και τη μορφή της πραγμάτωσής του.

Εφαρμογές στη μελέτη της ομιλίας στη σχολική τάξη

- Chouliaraki (1996)
- Iedema (1996)
- Dooley (2001)
- Christie (1995)
- Christie (2002)

Έλεγχος της διεπίδρασης και τα όρια καθημερινής-σχολικής γνώσης

Όσο πιο προβλέψιμο/τυποποιημένο είναι ένα σύστημα ομιλίας, τόσο λιγότερα περιθώρια έχουν οι μαθητές:

- να εισάγουν στοιχεία καθημερινής γνώσης $+Π \rightarrow +T$
- να διατυπώσουν προσωπικές θέσεις
- να προχωρήσουν σε λιγότερο προβλέψιμες δομές σκέψης

Απόσπασμα φυσικού λόγου νηπιαγωγού-παιδιών [ΑΝ9:11:172]

Δραστηριότητα στο νηπιαγωγείο με θέμα τα ζώα. Εδώ ερώτηση: Τι φοράνε τα άλογα στα πόδια τους.

Από σώμα συνομιλιακών δεδομένων Α. Βασιλοπούλου (χρήση ψευδωνύμων) (ηχογράφηση με άδεια από Παιδαγωγικό Ινστιτούτο <http://www.pi-schools.gr/structure/departments/tetet/ereynes.htm>, αρ. πράξης 2/01 Πρόταση κωδ. 1062 «Γλωσσική κοινωνικοποίηση - επικοινωνιακοί κανόνες και ασύμμετρη κοινωνική μάθηση στο ελληνικό νηπιαγωγείο» 22/12/00, συλλογή πρωτογενών δεδομένων στο πλαίσιο εκπόνησης διδακτορικής διατριβής, Πανεπιστήμιο Essex)

1. Νηπιαγωγός: Τα πόδια – στα ποδαράκια
 2. ↑τι φοράει λέτε παιδάκια? (0.7)
 3. Ηλίας: παπ[ούτσια]
 4. Εύα: [παπού]τσια
 5. Νηπιαγωγός: φοράει παπουτσάκια,
 6. ποια είν'τα παπουτσάκια [του αλόγου?
 7. Άννα: [τα πέταλα
 8. Νηπιαγωγός: τα πεταλάκια, τα πέταλα
 9. που πηγαίνουν και του βάζουνε? (.)
 10. για να μην?
 11. [γιατί τα φοράνε?
 12. Ηλίας: [εμείς έχουμε,
 13. Άννα : <°για να μην γλι[στράει°>
 14. Ηλίας: [δύο πέταλα
 15. στο σπί[τι μας
 16. Νηπιαγωγός: [για να μη γλιστράει
 17. και για τι άλλο όμως?
 18. Άννα : °°για να μην του καρφώνουνε°°
 19. (): ε ένα
 20. Νηπιαγωγός: να μην του καρφώνονται τι? (1.5)

21. Τα πετραδάκια, οι αγκαθούλες,
22. στο δρόμο που περπατάει, (0.8)
23. Ηλίας: κυρία [()]
24. Νηπιαγωγός: [τα παλιά τα χρόνια,
25. ο γεωργός, είχε και το γαιδουράκι
26. αλλά και το άλογο, κι έκανε πολλές ↑ δουλειές.
27. [πήγαινε στη πόλη]
28. (): [κυρία να πω?]
29. Νηπιαγωγός: ένα λεπτό να τελειώσω
30. στην πόλη, πήγαινε ↑ με το άλογο.
31. Γιατί δεν υπήρχανε τότε
32. που δεν υπήρχανε αυτοκινητάκια? (3.3)
33. πήγαινε με το άλογο του.
34. Και έπρεπε να το προσέχει,
35. να του φοράει και τα παπουτσάκια του.
Λοιπόν, (1.4) ↑ τι τρώει τώρα το άλογο,
36. να σηκώσει παιδάκι ο - χεράκι
37. όποιο παιδάκι θάλει να μας πει.
38. Η Δήμητρα. Τί τρώει [το] αλογάκι?
39. Δήμητρα : [<σανό>]
40. Νηπιαγωγός: σανό.

Σύμβολα μεταγραφής (Jefferson, 1989, 2004, Παυλίδου 2002)

[έναρξη επικάλυψης
]	λήξη της επικάλυψης
=	συγκόλληση εκφωνημάτων
(0.0)	παύση με ακρίβεια δεκάτου του δευτερολέπτου
(.)	μικρή παύση (συνήθως μικρότερη του μισού δευτερολέπτου).
<u>λέξη</u>	έμφαση, με αύξηση τόνου ή έντασης
::	ποσότητα του αμέσως προηγούμενου ήχου
-	ο/η ομιλητής/τρια κόβει τη φράση του/της
.	τελική επιτόνιση
,	μη τελική επιτόνιση
:	ανοδική επιτόνιση στο τέλος
↑↓	ανοδική ή καθοδική επιτόνιση
ΛΕΞΗ	ιδιαίτερα δυνατό ήχο σε σχέση με την υπόλοιπη συνομιλία
°λέξη°	μείωση έντασης της φωνής στο εκφώνημα (ή μέρος του)
><	επιτάχυνση ενός εκφωνήματος ή ενός μέρος του
<>	επιβράδυνση ενός εκφωνήματος ή ενός μέρος του
Λέξη	λέξεις που προφέρονται αργά.
• hhh	εισπνοή. Άνω τελεία χωρίς h δηλώνει εκπνοή.
λέ(h)ξη	
λέhhhξη	εισπνοές κατά τη διάρκεια γέλιου, κλάματος κλπ.
()	ακατανόητο εκφώνημα με κενό διάστημα ανάλογο με το χρονικό διάστημα εκφοράς.
(λέξη)	εκφώνημα ή μέρος του που δεν είναι αναγνωρίσιμο με βεβαιότητα
(Όνομα):	ταυτότητα ομιλητή (ψευδώνυμο) που δεν είναι αναγνωρίσιμη με βεβαιότητα.
(1όνομαΑ):	ομιλητής αρσενικού γένους αλλά μη αναγνωρίσιμης ταυτότητας.
(1όνομαΘ):	ομιλήτρια θηλυκού γένους αλλά μη αναγνωρίσιμης ταυτότητας.
(-----)	απόκρυψη ταυτοτήτων/γεωγραφικών περιοχών στα λεγόμενα των ομιλητών.

Βιβλιογραφία

- Chouliaraki 1996 “Regulative practices in a “progressivist” classroom..” *Language and Education* 10: 103-118.
- Christie , F. (1995) Pedagogic Discourse in the primary school, *Linguistics and Education* 7: 221-242.
- Christie, F. (2002) *Classroom discourse analysis: a functional perspective*, London: Continuum.
- Jefferson, G. (1989) Preliminary Notes on a Possible Metric Which Provides for a “Standard Maximum” Silence of Approximately One Second in Conversation στο D. Roger & P. Bull (επιμ.), *Conversation: An Interdisciplinary Perspective*, Clevedon: Multilingual Matters, σσ. 166-196.
- Iedema, R. (1996) “Save the talk for after the listening”: the realization of regulative discourse in teacher talk, *Language and Education*, 10:82-102.
- Jefferson, G. (2004) Glossary of Transcript Symbols with an Introduction. In G.H. Lerner (Ed.), *Conversation Analysis: Studies from the First Generation*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, σσ. 13-31.
- Morais, A. M. (2002) “Basil Bernstein at the Micro Level of the Classroom”, *British Journal of Sociology of Education*, 23(4): 559-569.
- Morais and Neves (2001) “Pedagogic social contexts: studies for a sociology of learning” in *Towards a Sociology of Pedagogy*.
- Morais, A., Neves, I. & D. Pires (2004) The *what* and the *how* of teaching and learning: going deeper into sociological analysis and intervention, in J. Muller, B. Davies, & A. Morais (eds.) *Reading Bernstein, Researching Bernstein*, London: RoutledgeFalmer.
- Παυλίδου, Θ.-Σ. (2002) (επιμ.), *Γλώσσα-Γένος-Φύλο*, Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής

Τέλος Ενότητας

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0.

Έχουν προηγηθεί οι κάτωθι εκδόσεις:

- Έκδοση διαθέσιμη [εδώ](#).

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών, Αλεξάνδρα Βασιλοπούλου 2015. Αλεξάνδρα Βασιλοπούλου. «Οι κοινωνικές παράμετροι της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Εισαγωγή». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2015.
Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: opencourses.uoa.gr/courses/ECD105.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Εικόνες/Σχήματα/Διαγράμματα/Φωτογραφίες

Εικόνα 1: ΜΠΑΖΙΛ ΜΠΕΡΝΣΤΑΪΝ. Copyrighted. Σύνδεσμος: http://www.thefullwiki.org/Basil_Bernstein. Πηγή: www.thefullwiki.org.

Εικόνα 2: ΜΠΑΖΙΛ ΜΠΕΡΝΣΤΑΪΝ, Παιδαγωγικοί κώδικες και κοινωνικός έλεγχος. Copyright 2015 Alexandria Publications. Σύνδεσμος: <http://www.alexandria-publ.gr/book.php?id=147>. Πηγή: www.alexandria-publ.gr.

